

- א. הלכה כדעה אחרונה (רמב"ם בכורות ו,יא). [ואעפ"י שאנו נוקטים להחמיר בדאורייתא שמא יש ברירה (כדעת רוב הפוסקים ודלא כרש"ל), אך הואיל ובמעשר בהמה ספיקו להקל מגזרת הכתוב (ע' להלן נח:), לכך יש לפטור ממעשר. עפ"י בית שמואל קלא סק"ד].
 ואם חלקו בהמות שונות לפי שומא, כגון קטנות וגדולות – לכו"ע אין לומר כאן 'ברירה' (וע' בתוס' וברשב"א ותורי"ד קדושין יז ובשעורי ר' שמואל שם; רש"י חגיגה כה רע"ב; חדושי הנצי"ב כאן; חזו"א בכורות כז,טו; אבי עזרי (קמא) – ע"ז ו,ה ומאכ"א יג,כב).
- ב. מדברי הרמב"ם (בכורות ו,י) מבואר שבהמות שנשתתפו בהן עצמן – בין באחים בין בשאר שותפים – פטורות ממעשר. ומשמע מדבריו שהפטור הוא משום 'לקוח'. ואילו הבהמות שנוולו בשותפות חייבות בכל ענין [ונראה שה"ה בשותפות נכרי. מנ"ח שס,ז], בין באחים בין בזרים, בין שנשתתפו בבהמות בין במעות. (וע' בלח"מ ובהידושי הגר"ח הלוי שם; מהריט"א; אבי עזרי סוף הל' שקלים).
- בשול"ת הרשב"ש (תפג) כתב שנראה כשיטת רש"י במה שפירש שאחים שירשו בהמה – חייבים במעשר. ונראים דברי הרמב"ם שכאשר חלקו, אפילו לא חזרו ונשתתפו – פטורים.
 בשול"ת אחיעזר (ח"ב מג,ה) חידש בדעת הרמב"ם שאף בבהמות שנוולו לשותפים אין חיוב אלא אם לכל אחד יש כדי חיוב, דהיינו עשר בהמות.
- ג. יורש יחידי; דעת הל"ח והמנ"ח (שס,ז) שחייב במעשר. ואולם החזו"א כתב (כו,טו ובסוף הספר עמ' קסד) שלדעת הרמב"ם פטור ממעשר בהמה.
- ד. צ"ע מהו שיעור השותפות הפוטר ממעשר, האם דינו ככבור או שמא כאן לכו"ע שותפות כלשהי פוטרת, דבעינן דומיא ד'בניך' שאין שם שותפות כלל (מנ"ח שס,ז). ובחזו"א (כו,ב) השוה לכבור, דקיי"ל אפילו שותף באזנו פטור.

- ג. הנותן מחצית השקל מוסיף קלבון (= תוספת מועטה לצורך הכרע, וי"א לחילוף מטבעות. רש"י). וכן שני אנשים שנותנים שקל עבור שניהם – מוסיפים שני קלבונות, שהרי הם חיובים נפרדים.
 לדעת חכמים במשנת שקלים (א,ו) נותנים קלבון אחד. אך י"ל שזה רק כשאחד שוקל עבור עצמו ועבור חברו, אבל שנים שנותנים יחדיו – לכו"ע נותנים שני קלבונות. ואין משמע כן בלשון הרע"ב (מלא הרועים).
 והוא הדין לאחים שירשו כספים וחלקו וחזרו ונשתתפו, כאשר הם נותנים שקלים שלמים – מוסיפים קלבון עבור כל אחד, כדין שני אנשים זרים. אבל אם לא חלקו עדיין את ירושתם, ואפילו חלקו בהמות ולא חלקו כספים – הרי זה נידון כאילו אביהם קיים ונותן שקל שלם עבור שני בניו, שאינו מוסיף קלבון (וי"א שמוסיפים קלבון אחד. ע' רש"י, רע"ב, תוי"ט ורש"ש).
 לדברי רבי מנא בירושלמי (שקלים א,ד כפירוש קרבן העדה) מבואר שאם היתה הבהמה רוב בנכסים, אעפ"י שחילקו שאר הנכסים, אם לא חילקו הבהמה פטורים מקלבון. ואם חלקו הבהמות ולא חילקו שאר – חייבים בקלבון כאילו חלקו הכל (כפירוש פני משה). [ולכן לא נקטה המשנה אפשרויות אלו שחייבים או פטורים בזה ובה – שאין הדבר פסוק אלא משתנה לפי רוב הנכסים].

דף נז

פה. אלו בהמות נכנסות לדיר להתעשר ואלו שאינן נכנסות?

בהמת כלאים או נדמה – אינה נכנסת לדיר להתעשר (תחת – תחת מקדשים). טרפה – אינה נכנסת להתעשר. (כל אשר יעבר תחת השבט – פרט לטרפה [שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה] שאינה עוברת).

נדמה הדומה לאמו במקצת סימנים – ע' לעיל יב.

יוצא דופן, מחוסר זמן ויתום; לתנא דמתניתין אינם נכנסים להתעשר (תחת תחת מקדשים). וכן מסר ר' עקיבא מר' יהושע. ואולם ר'א בר' יהודה איש כפר ברתותא (בשם ר' יהושע) סובר שנכנסים; יוצא דופן – משום שסובר כר' שמעון ואליבא דריש לקיש, שכשר בקדשים. מחוסר זמן – סובר כרשב"י שנכנס לדיר להתעשר בככור. וביתום – סבר שכל עוד שלח האם קיים, אינו בגדר יתום, שהשלח מועיל לולד ע"י הלבשתו אותו, כאשר העיד רי"ש בן סתריאל מערקת לבינה, שכן נוהגים לעשות שם. רובע ונרבע, מוקצה, נעבד, אתגן ומחיר-כלב – כולם נכנסים לדיר להתעשר (שכל הפסול משום ע"ז או משום עריות, הוקש לבעל-מום (משחתם בהם מום בם), וכשם שבע"מ מתעשר שנאמר לא יבקר בין טוב לרע, כך אלו. ר'מחיר' הוקש ל'אתגן').

בהמה שהרגה את הנפש; נקט בבית הלוי (מג,ה) שדינה כדין רובע ונרבע ונעבד שנכנסים לדיר להתעשר.

טומטום ואנדרוגינוס; מחלוקת תנאים האם נידון כספק זכר ספק נקבה ונכנס להתעשר (וכ"מ מסתם מתניתין), או בריה בפני עצמה הוא (כפרש"י ור"ג) ופסול בכל הקדשים הלכך אינו נכנס להתעשר (ר' שמעון).
א. הרמב"ם, אעפ"י שפסק בריה בפ"ע היא ואינה קריבה (איסור"מ ג,ג), נראה שלא פסק כר"ש אלא כחכמים שנכנס לדיר להתעשר (כ"מ מדבריו בהל' בכורות ויד, וכן מפורש בפירוש המשנה. וערש"ש וחדושי הנצי"ב באור שיטתו. וע"ע מנחת חינוך שס; ליקוטי הלכות. ויש שפרשו דעת הרמב"ם לפטור. ע' בספר שושנים לדוד).

ב. לדעת רב חסדא וריש לקיש (לעיל מב), לא אמר רבי שמעון אלא באנדרוגינוס, אבל הטומטום נכנס לדיר להתעשר, שאינו בריה בפני עצמה (עפ"י תוס' כאן ולעיל מב).

דפים נז – נח

פו. א. מהם הגרנות וראש-השנה למעשר בהמה? ומתי הם חלים?

ב. בהמות שנולדו באלול – האם הן מצטרפות למעשר עם אלו שנולדו לפניו או לאחריהן? בהמות שנולדו לפני הגורן – האם הן מצטרפות עם הנולדים אחר הגורן?

א. הגרנות הם תאריכים שקבעו חכמים למעשר בהמה שבהם נקבעות הבהמות למעשר; שכשם שהגורן קובע את הדגן למעשר, כך אותם זמנים קובעים למעשר בהמה והרי הן אסורות (מדרבנן. רש"י, ר"ג) משעת הגורן להמכר ולהשחט עד שייעשרו.

א. אפשר לעשרן לפני הגורן גם שאין חיוב לעשות כן, אלא שדרך בני אדם להשהות בהמותיהם עד לגורן ואז לעשר (עפ"י תוס').

ונראה שלא חייבו חכמים לעשר ביום הגורן אלא שאסרו למכור ולשחוט ללא מעשר, אבל הרשות בידו לאחר את העישור עד הרגל. ואולם כשאינו מעשר ברגל, אפשר שעובר בבל תאחר (עפ"י חזו"א כז,ג).

ב. בהגיע הגורן, כשם שאסור לו למכור, כך אסור להשתתף עם חברו, שהרי זהו מוכר ומפקיע בכך מן המעשר (חזו"א כז,יד).

ראש השנה למעשר בהמה הוא התאריך שממנו מתחילה שנת-מעשר חדשה, שאין מעשרים בהמות הנולדים בשנה זו על בהמות שנולדו בשנה אחרת. (שנה בשנה, ואתקש מלמעשר דגן).

ושלשה גרנות יש בשנה; למקדימות להיולד, למאחרות ולקייציות. ונחלקו חכמים בזמניהם. ולדעת כולם נקבעו הגרנות לפני הרגלים בסמוך להם, כדי שתהא בהמה מצויה לעולי רגלים; – לדברי רבי עקיבא: בפרוס הפסח, בפרוס העצרת ובפרוס החג. כלומר, ט"ו יום לפני שלש הרגלים; היום האחרון של אדר הסמוך לניסן, ל"ה לעומר, וכ"ט באלול. [פרוס' – לשון מחצה, מחצית הזמן ששואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח. רבי אבהו].

בן עזאי אומר: כ"ט באדר [היינו כר' עקיבא, ט"ו יום קודם הפסח, אלא שלדעת בן עזאי אדר הסמוך לניסן לעולם חסר, לפיכך אותו יום יוצא בכ"ט באדר בכל שנה. ואילו לרע"ק פעמים שהוא מלא]; א' בסיון [שכיון שהיולדות בין פסח לעצרת אינן מרובות, יש להסמיכן לעצרת יותר כדי שיהיו מצויים לעולי הרגל]; כ"ט באב [שהולך בן עזאי לטעמו שהאלולים מתעשרים לעצמן, לכך נקבע הגורן ליום האחרון שלפני אלול. וכיון שפעמים אב מלא ונמצא יום שלשים של אב ר"ח אלול, לכך קבעו בכ"ט אב, לעשות הכר בין החדש לישן].

רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: בא' בניסן [כרשב"ג שאמר שואלין ודורשין קודם לפסח שתי שבתות]; א' בסיון (כנ"ל); כ"ט באלול [לעשות הכר בין חדש לישן, וגם א"א לעשר בא' בתשרי משום שהוא יו"ט וצביעת הסיקרא אסורה בו. אבל משום הקדש ביו"ט – כתבו התוס' – אין לאסור, לפי שהיא קדושה הבאה מאליה אפילו לא קראו 'עשירי']].

הלכה כר' עקיבא (רמב"ם בכורות ז, ח) שהיה רבם, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב (לקוטי הלכות). ראש השנה למעשר בהמה; לר' אלעזר ור' שמעון (ריש ר"ה), באחד בתשרי (כמעשר דגן). לר' מאיר – באחד באלול (כדגן, שסמוך לגמרו עישורו). לבן עזאי – ספק [ולא הכריע כאחד מן הטעמים, כיון שמפי השמועה אמרוהו, מפי חגי זכריה ומלאכי, לא היה בידו להכריע ביניהם].

הרמב"ם פסק כר' אלעזר ור' שמעון (וכן נראית דעת ספר החינוך. עפ"י מנ"ח שי"א, ג). ואולם רש"י וסמ"ג (עשין ריב) הביאו משנת ר"ה כסתמה, שאחד באלול ר"ה למעשר בהמה (עפ"י לה"מ ול"ה).

ב. כאמור, אין מתעשרין יחדיו אלא בהמות של אותה שנת-מעשר. הלכך לר' מאיר שאמר א' באלול ראש השנה למעשר בהמה, האלוליים מתעשרים עם הנולדים אחר כך ולא עם הנולדים קודם. ולר"א ור"ש – מתעשרים עם שלפניהם ולא עם שלאחריהם. ואילו לבן עזאי, האלוליים מתעשרים לעצמם מפני הספק, כנ"ל.

אעפ"י שלבן עזאי האלוליים מתעשרים לעצמם, אמר רבא שאם נולדו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי – כונסן לדיר להתעשר, ונוטל למעשר מן האלוליים כי אז ודאי יש כאן עשרה שמצטרפים, של אב עם של אלול, או של אלול עם של תשרי. ואותם שנולדו בתשרי אינם מצטרפים למעשר הבא כי שמא כבר נתעשרו, והרי אמרה תורה העשירי – ודאי ולא ספק, הלכך פטורים.

אעפ"י שאסור לבקר בהמה מסוימת והלא אפשר שתצא בהמה אחרת ולא זו שנולדה באלול ואז לא יצא מידי ספקן – יכול לעשרם כשהם רבוצים או עומדים ויכוין שהעשירי שמונה יהא מן האלולים (עפ"י רש"י). ומתוס' משמע שאינו מונה כשהם רבוצים אלא מוציאם באופן שמסייע במעשיו שהאלול יצא עשירי (כן פרש בחזו"א).

אפילו הפסיקו כמה גרנות בינתיים – מצטרפים בהמות למעשר, כל שהם בני אותה שנה.